

Для кожного з етапів базового дидактичного циклу розвитку критичного мислення характерні конкретні цілі, завдання та набір прийомів, зокрема, результативним є використання графічних технік візуалізації інформації, серед яких виокремимо такі як «Хмара слів», «Прогнозування на основі запропонованих ілюстрацій», «Ромашка Блума», «Асоціативний кросворд», «Шестикутне навчання», «Мапа особистості», «Інвентаризація знань», «Рефлексивний пост», «Гудзики Блума», «Листівки з минулого», «Дентотаний граф» тощо.

Досвід застосовування зазначених методів та прийомів дозволяє зробити висновок, що візуалізація є потужним засобом підвищення ефективності освітнього процесу. На сьогодні ця технологія є стратегічно важливим напрямком розвитку освіти, відповіддю на вимоги сучасного інформаційного світу. Вона значно розширює можливості подачі навчальної інформації, адже є не лише елементом ілюстрування матеріалу, а й самостійним способом активізації діяльності здобувачів освіти.

Література

1. Гриценко А. П. Методика формування в старшокласників умінь використовувати інформаційні ресурси. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки*: зб. наук. пр. Вип. 3. Бердянськ: БДПУ, 2014. С. 50-56. (348) URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nzbdpu_2014_3_11 (дата звернення: 27.10.2023).

2. Гриценко А. П. Формування інформаційної компетентності майбутніми вчителями історії під час використання освітніх веб-сайтів та соціальних мереж. *Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій*: матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Слов'янськ, 4-5 жовтня 2018 р.) / Відповід. ред. О. Хващевська. Слов'янськ: Мінідрукарня «Папірус», 2018. 300 с. С. 281-284.

3. Про освіту. Закон України від 28.09.2017 р. № 2145-VIII. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 27.10.2023).

4. Пометун О.І., Фрейман Г.О. Методика навчання історії в школі. Київ: Генеза, 2003. 328 с.

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ У РОБОТІ ВИХОВАТЕЛЯ ЗЗСО

Анна Харитоненко

Фонд громадянства на питання, «Що таке громадянська освіта?», дає відповідь: «Громадянська освіта – це надання людям можливості приймати власні рішення та нести відповідальність за своє власне життя та за життя громади. Вона знайомить учнів із суспільством та його складовими елементами та показує як вони, особистості, належать до цілого. Окрім подібного розуміння, громадянська освіта виховує повагу до закону, справедливості, демократії, сприяє розвитку загального блага та водночас служить незалежності мислення...» [1].

На початку 2000-го року в Україні з'явився освітній предмет громадянська освіта. На основі прийнятої у 1999 році Національної програми патріотичного виховання населення відбулася розробка першої концепції, яка будувалася на основі розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства, формування здорового способу життя.

Освітняни зверталися до громадянської освіти шляхом різних ініціатив, зокрема, предмет «Краєзнавство», а саме навчання учнів цінувати свій край, бути громадянами України, відповідального ставлення до своєї батьківщини.

Інститутом громадянської освіти Києво-Могилянської Академії було розроблено концепт політичної освіти в Україні, на основі якого було створено курс «Ми — громадяни України» для учнів 9 (10) класів ЗЗСО.

Цікавим стало дослідження викладачів ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури» (м. Дніпро), А.В. Токаревої, та І.В. Чижикової з теми «Сучасні підходи до формування громадянської компетентності: міжнародний та національний контексти», викладеної у статті збірника «Вісник університету імені Альфреда Нобеля» №1(21) за 2021 рік.

Авторки зазначають «Одним з перспективних шляхів процесу формування громадянської компетентності, який наразі активно досліджується та практично використовується в країнах західної Європи, є використання серйозних відеоігор (відеоігри, які побудовані з урахуванням принципів ігрового навчання для цілей, відмінних від розваг) як засобу формування соціальної складової» [2].

Наразі стає потреба змінити традиційні підходи. Так Всеукраїнська асоціація викладачів історії та суспільних дисциплін «Нова доба» спільно з Програмою «Долучайся!» (USAID/ENGAGE) презентували онлайн-курс із громадянської освіти для 10-их класів та портал www.citizen.in.ua [3].

Сучасні розробки спрямовані на те, щоб громадянське виховання було визнане наскрізною дисципліною, тобто, так званий міждисциплінарний підхід, а саме, повинно охоплювати і позаурочні заходи, і викладання на уроках, і організацію шкільного життя. У нашому закладі освіти є чималий досвід використання традиційних методів: бесіди, диспути, самостійна робота з інтернет-джерелами, наукові роботи учнів, а також інноваційних методів: ігри-драматизації, ситуаційно-рольові ігри, інтелектуальні аукціони, конкурси, читацькі конференції, тематичні вечори, години спілкування, брейн-ринги, тематичні акції, учнівське самоврядування, тренінги тощо. Однією з поширених та ефективних форм у закладі середньої освіти є самоврядування, що виховує, активність, ініціативу, самостійність, відповідальність, формує вміння планувати, організаторські здібності, чітко налагоджувати контроль та перевірку виконання, вміння розподіляти обов'язки, забезпечити координацію дій та інш. Особливе значення для досягнення поставлених цілей і вирішення завдань з громадянської освіти мають відвідування музеїв та персональні зустрічі з видатними людьми, учасниками АТО та бойових дій. Робота вихователя полягає і в створенні гуртків патріотичного спрямування «Патріот», «Добре серце», «Козачок» і т. д. далі літературні гуртки «Художнє слово», і т. д.

Громадянська освіта має бути не як предмет в освітній програмі, а як частина освітньої політики, мати значення не тільки на національному рівні, а й на міжнародному.

Література

1. Home - Young Citizens. *Young Citizens*. URL: <https://www.youngcitizens.org/> (date of access: 30.10.2023).
2. Tokarieva A. V., Chyzhykova I. V. Contemporary approaches to the formation of students' civic competence: international and national contexts. *Bulletin of Alfred Nobel University Series "Pedagogy and Psychology"*. 2021. Vol. 1, no. 21. URL: <https://doi.org/10.32342/2522-4115-2021-1-21-10> (date of access: 30.10.2023).
3. Розвиток громадянської компетенції в НУШ: що потрібно знати? *Шкільне життя*. URL: <https://www.schoollife.org.ua/rozvytok-gromadyanskoji-kompetentsiyi-v-nush-shho-potribno-znati/> (дата звернення: 30.10.2023).

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПРАВОВИХ ПОНЯТЬ

Олександр Довбня

Науковий керівник:

Лілія Рябовол

Одним із компонентів системи навчання правознавства у школі є зміст, структурними компонентами якого є фактичний і теоретичний матеріал. Фактичний матеріал складається з фактів державно-правової дійсності, відображаючи ознаки і властивості зовнішньої сторони матеріалу. Теоретичний матеріал – осмислення внутрішньої сутності фактів. Більш складним і важливим є теоретичний матеріал, оскільки без розуміння внутрішньої сутності фактів, не можна розібратися із зовнішніми сторонами правничого матеріалу.

Правові поняття – основний компонент теоретичного навчального правознавчого матеріалу, їх формування в учнів є важливим завданням вчителя. Для ефективної організації цієї роботи вчитель має розуміти послідовність етапів процесу формування правових понять та особливості понятійного апарату правознавства.

Насамперед, з'ясуємо, що таке правове поняття. Поняття – одна з форм мислення, в якій відображаються загальні істотні властивості предметів та явищ об'єктивної дійсності, загальні взаємозв'язки між ними у вигляді ознак як цілісної сукупності, що становлять зміст поняття (С. Гочаренко). Юридичний термін – це слово або словосполучення, що позначає поняття з правової сфери суспільного життя і визначається в юридичній літературі (нормативно-правових актах, юридичних енциклопедіях, словниках, довідниках, тощо) [1, с. 482]. Юридичний термін співвідноситься з правовим поняттям як першоелемент правового знання і є його знаковою (мовною) моделлю, репрезентованою у формі звуків та літер, а правове поняття, його внутрішній зміст, обсяг і структура є логіко-смісловою основою для окреслення термінологічного значення у формі дефініції, яка узагальнює найбільш істотні ознаки і взаємозв'язки правового явища [6, с. 100].

Звернемося до класифікації правових понять, адже, певний вид поняття зумовлює методику його формування в учнів. Поняття у правознавчих курсах поділяють за такими критеріями, як от: зміст, ступінь узагальнення (загальності), ступінь відомості учням (новизни), структура, закріпленість у законодавстві,